

Från <http://www.bildweb.se/LHLtest/LHL05/LHLstart/HUhistorik.htm>

Historik kring Herbationes Upsalienses

Carl von Linné etablerade ett system av exkursioner runt universitetsstaden Uppsala, vilka han kallade "herbationer". De strålade ut från staden i sju riktningar. En åttonde herbation skedde i Jumkil, några mil från Uppsala, dit man åkte för att studera skogar och kärr. Herbationerna utgjorde de sista lektionerna i vårens föreläsningsserie och den första skedde i maj. Att skapa ett system med åtta herbationer hade ett pedagogisk syfte. En lund på den första exkursionen uppvisade inte samma växter som en lund på en senare exkursion. Linné lät skriva en avhandling där han beskrev sitt exkursionssystem. Den försvarades av Anders Niclas Fornander 1753 och hette "Herbationes Upsalienses". Inspirationen till sina herbationer hade Linné fått under en resa till Paris på 1730-talet, där Professor Jussieu hade "herborisations" med sina studenter.

Trots att det hette herbationer (herba är växt på latin), studerade man inte bara växter. Alla tre naturens riken som Linné föreläste om presenterades: växter, djur och stenar. För att undervisningen skulle fungera i fält, fanns det ett antal regler. Studenterna skulle ha lösa och lediga kläder som var bekväma i fält. Man skulle ta med floror och andra böcker, samt portörer för växterna och nålar för att montera insekterna. Man skulle samlas en viss tid på morgonen, och man fick disciplinstraff om man gick för långsamt under exkursionen och sinkade hela gruppen. Att ha god ordning var särskilt viktigt när det anslöt sig fler och fler studenter. Linné kunde ha ett hundratal studenter på exkursionerna i en tid då hela universitetet hade 800-900 studenter. Linnés pedagogik gjorde succé.

Linnés herbationer blev så populära att de andra professorerna inte kunde tåla det. En dag fick Linné ett brev från Carl Hårleman, som var överhuvud för universitetet. I brevet stod att det var oanständigt att utföra sin undervisning på ett så uppsluppet sätt och dessutom i lösa, slafsiga kläder. Linné blev efter detta tvungen att strama till sina exkursioner, och de blev nog aldrig riktigt desamma. Men ryktet levde kvar och traditionen att lära sig växter i fält hade blivit fast förankrad i undervisningen. Herbationerna överlevde, och har fortsatt intill denna dag vid Uppsala universitet, numera i form av sommarkursen "Floristik och Faunistik". Inte helt förvånande besöker studenterna i den kursen fortfarande samma platser som Linné en gång besökte.

Linné som lärare

Linnés roll som lärare i Uppsala var mycket viktig för utvecklingen av den linnéanska epoken. Han drog stora skaror till sina föreläsningar och exkursioner. Varför kom så många studenter till Linné? Hur fungerade det nätverk som byggdes upp kring honom? Kan man i exemplet Linné finna en koppling mellan god pedagogik och vetenskaplig framgång?

Linné var en stor pedagog med en enorm förmåga att entusiasmera sina åhörare. Vid Uppsala universitet drogs studenter från alla fakulteter till hans föreläsningar och naturvandringar. Linnés exkursionsstigar, *Herbationes Upsalienses*, blev snabbt populära på 1740-talet. Exkursionerna som hölls av Linné skiljer sig mycket från dem som anordnas av universitetet i dag. Linnés exkursioner samlade ofta ett stort antal studenter från flera fakulteter som i gemensam tropp spatserade ut ur Uppsala ackompanjerade av blåsinstrument. Exkursionen följde förutbestämda rutter och vid lunchtid dukade man upp mat ute i fält. I exkursionerna deltog nästan uteslutande endast män, och när någon fann en intressant ört berättade Linné som regel en kortare historia om dess ekologi, namnsättning eller utbredning. Ofta kom sällskapet tillbaka till Uppsala först sent på kvällen.

Som lärare var han älskad av studenterna, så till den grad att det väckte avundsjuka och avsky hos de andra lärarna i Uppsala.

Berömda är till exempel hans exkursioner varje onsdag och lördag. Klockan sju på morgonen tågade hela skaran på uppåt hundra personer i väg, beledsagade av hornblåsare och fanbärare. Studenterna tilläts bära lätta och bekväma linnekläder, vilket bara det var en provokation i det strikta Uppsala. Varje gång någon hittade en intressant blomma blåstes en hornfanfar, och Linné samlade ihop eleverna till en liten föreläsning. De studenter som hade gjort de bästa fynden fick sitta med vid Linnés bord under matrasten, medan de andra fick äta stående. Det triggade till bättre prestationer.

En typisk herbation på Linnés tid

På morgonen samlades studenterna vid stadstullen. Där formerade Linné gruppen. Han utsåg en protokollförare, som skrev ner allt som sades. De andra studenterna kopierade sedan protokollet efter exkursionen. En person fick vara fågelskytt. Han hade till uppgift att skjuta ner intressanta fåglar så man kunde studera dem på nära håll. En person skulle vara fiskal och hålla ordning på gruppen. Sedan var det dags att gå iväg. På väg till första anhalten fick studenterna samla växter och insekter. Efter en halvtimme stannade man, och insamlingarna gavs till Linné som föreläste om dem. Ofta berättade han någon anekdot kring växten eller djuret för att studenterna skulle komma ihåg arten. Protokollföraren antecknade noggrant allt som sades.

Mitt på dagen gjorde de paus för en måltid och vila. Den som funnit de mest sällsynta växterna eller djuren fick sitta invid Linné. Så sporrade han de övriga att leta ivrigare under nästa exkursion. Efter en hel dag i fält tågade de mot staden igen. Ibland hade studenterna tagit med valthorn och pukor som man marscherade till. Portörerna var fulla av växter och inuti hattens kulle satt de nålade insekterna. När den uppslupna truppen nådde professor Linnés hus avslutades exkursionen med att alla ropade i kör: "Vivat Linnaeus" (leve Linné). I en stad med några tusen invånare, som Uppsala var på den tiden, måste det ha märkts ordentligt när den märkliga skaran tågade in på gatorna.